

УДК 331.545.159.122.2.377.2(045)

І. А. РОСКВАС

аспірант

Хмельницький національний університет

СОЦІАЛЬНІ ТА ПРИРОДНІ ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

У статті досліджено та обґрунтовано соціальні та природні фактори розвитку творчої індивідуальності майбутніх кваліфікованих робітників, визначено роль існуючих чинників формування особистості та значення розвитку в майбутніх фахівців творчості в процесі соціального виховання; запропоновано нові завдання педагогічної освіти з огляду на розвиток творчого потенціалу. Проаналізовано нещодавні дослідження та публікації з цієї теми. Досліджено взаємозалежність і взаємозумовленість сукупності зв'язків суспільства із особистістю майбутнього фахівця.

Ключові слова: творча індивідуальність майбутніх кваліфікованих робітників, кваліфіковані фахівці, майбутні робітники, соціальні фактори розвитку, природні фактори розвитку.

Актуальний стан громадського розвитку та динамічні зміни в усіх галузях людської практики зумовлюють зростання потреби суспільства у становленні творчої особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку та творчих перспектив, яка здатна до створення та засвоєння інновацій у різноманітних галузях. Саме така особистість майбутнього кваліфікованого робітника є найвищою цінністю в усіх державах. Отже, і для України, що впевнено ступає на шляхи розвитку високорозвинутої правової та демократичної держави, питання розвитку творчих здібностей, активізації творчої діяльності майбутніх фахівців набуває пріоритетного значення.

Вирішення цієї серйозної проблеми покладено, насамперед, на систему освіти, що потребує принципово сучасних підходів до навчання, виховання та підготовки до самостійного життя молодих спеціалістів, а також постійного поновлення форм і методів навчання та виховання з метою їх дійового впливу на розвиток творчої особистості майбутніх спеціалістів.

Формування творчої індивідуальності майбутнього робітника – це, як правило, початковий етап становлення особистісних властивостей студентів і молоді взагалі. Особистісне зростання зумовлено безліччю зовнішніх і внутрішніх факторів.

Генетичні чинники формування творчої особистості є провідними на первинних етапах розвитку дитини, оскільки їх отримують ще під час народження. Річ у тому, що спадкові індивідуальності – це база для формування людини як майбутнього фахівця. Йдеться саме про такі генетичні якості майбутнього кваліфікованого робітника, як фізичні якості, здібності, тип і особливості нервової системи.

Будь-яке цивілізоване суспільство має конкретний набір соціальних правил, норм і цінностей. Вони мають бути сумісними для всіх членів цієї культури. Через те поступово виникає модельна особистість, що містить у собі такі виняткові принципи та цінності, які суспільство повинне прищепити всім своїм членам. Отже, в усякому соціумі за сприянням культури має створюватися творча індивідуальність, яка є комунікабельною та вільно йде на спілкування та співробітництво. Коли такі еталони будуть відсутні, то це призведе до того, що суб'єкт буде в становищі культурної невизначеності. Чималу групу формують соціальні фактори становлення особистості творчої індивідуальності майбутніх кваліфікованих робітників. Таким чином, основним чинником формування творчої індивідуальності майбутніх кваліфікованих робітників стане саме унікальний індивідуальний досвід.

Питанню розвитку та соціалізації творчої індивідуальності майбутніх кваліфікованих робітників присвячено чималу кількість наукових досліджень і праць у галузі психології та педагогіки. Зазвичай учені одноставні в тому, що є такі фактори формування індивідуальності майбутнього кваліфікованого робітника, як: генотип особистості; соціальне оточення; активність у практиці та спілкуванні; життєві навички; природні фактори; унікальний персональний досвід. Реалізуючи науковий пошук, було проаналізовано та досліджено також досягнення видатних учених-педагогів, серед яких: В. Беспалько, І. Бех, Б. Гершунський, М. Євтух, І. Зязюн, В. Радкевич, О. Ярошенко та ін. Атрибути побудови навчального процесу у вищій та середній школі висвітлено в наукових працях В. Андреева, В. Андрущенко, С. Архангельського, М. Євтуха, І. Зязюна та ін. Важливий внесок у дослідження питання творчості та творчого розвитку особистості зробили українські та зарубіжні вчені: В. Андреев, А. Асмолов, М. Барг, Г. Батищев, М. Бахтін, М. Бердяєв, В. Белов, В. Біблер та ін. Різноманітні аспекти питання становлення та розвитку творчих здібностей особистості та факторів, що впливають на них, висвітлено в працях Є. Адакіна, Б. Ананьєва, І. Беха, Н. Бібік, О. Брушлинського, Л. Веретенникової, В. Загвязинського та ін. Розглянемо детальніше характеристику соціальних і природних факторів.

Мета статті полягає в аналізі впливу цих факторів на розвиток індивідуальності майбутніх кваліфікованих робітників.

Інноваційні процеси пов'язані зі зміною завдань модернізації освіти шляхом переносу акценту з теоретично-навчальної функції освітнього закладу, яка нерідко блокує розвиток творчої особистості, на розвивальну функцію, завдяки якій знання, вміння та навички майбутнього фахівця стають не метою, а зразком розвитку пізнавальної та емоційно-вольової сфери студента. У "Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті" [4] декларовано забезпечення формування в дітей та молоді сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей та навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти й самореалізації особистості; указано на необхідність підготовки кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці та

професійного розвитку, освоєння та впровадження наукомістких та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці.

Природні фактори розвитку творчої індивідуальності майбутніх кваліфікованих робітників. Людське суспільство є частиною природи, оскільки в організмі всякої людини відбуваються природні біологічні, хімічні та інші процеси. Організм особи є натуральною основою його суспільного функціонування в галузі науки, виробництва, культури, політики тощо. Функція природи в житті суспільства завжди була важливою, адже вона є природною основою його існування та розвитку. Більшість потреб людини можна задовольнити завдяки природі, передусім – зовнішньому природному оточенню. Так званий кругообіг речовин між людиною та природою є необхідною умовою життя людини та суспільства в цілому. Вічні філософські запитання полягають у знаходженні гармонії взаємодії людини та природного середовища її існування, а також у регулюванні відносин людини із суспільством, космосом чи Всесвітом. Подібні питання порушували філософи давнини та Нової епохи, хвилюють вони й нинішніх мудреців. Філософія порушує та по-своєму вирішує такі завдання, як взаємодія природних (матеріальних) і моральних основ у розвитку людини та суспільства, природи та культури людини. Процес розвитку відбувається у вигляді вдосконалення людини – біологічного створіння. Практика соціальної ізоляції людського індивіда свідчить про те, що особистість удосконалюється лише щодо людини, і до того ж – починаючи тільки з якогось періоду її розвитку. Ми не можемо сказати “особистість новонародженого”. Насправді кожен із них вже є індивідуальністю, та ще не особистістю! Людина не народжується особистістю, вона нею стає. Новонароджений малюк вже має комплекс генів не лише власних батьків, а й їхніх дальніх предків, тобто він має свій, властивий тільки йому спадковий фонд, завдяки якому утворюються та розвиваються тільки його індивідуальні риси. Ця програма цілком закономірно та гармонійно втілюється в життя, коли, з одного боку, в основі біологічних процесів є значно якісніші спадкові чинники, а з іншого – зовнішнє навколишнє середовище забезпечує молодий організм усім необхідним для спадкового початку. Надбані протягом усього життя звички та властивості не передаються наступному поколінню, наука також не виявила якихось особливих генів таланту чи обдарованості, але все-таки кожна новонароджена дитина має чималий арсенал задатків. Їхній ранній розвиток і формування певною мірою залежить від соціальної структури суспільства, а також від умов навчання та виховання, клопотів і старань батьків, а ще бажання самої людини, що зростає.

Якщо соціальний досвід пояснює, насамперед, схожі, спільні риси, які має людина, то біологічна спадковість трактує індивідуальність особистості та її вроджену відмінність від інших членів суспільства. Біологічний фактор варто враховувати через те, що він чинить обмеження для різних соціальних груп, а також завдяки біологічному фактору утворюється нескінченна розмаїтість характерів, темпераментів і здібностей, що форму-

ють із будь-якої людської особистості індивідуальність, іншими словами – неповторне та унікальне створіння. Спадкоємність виявляється і в тому, що до людини переходять провідні біологічні риси (можливість розмовляти, рухатися). Завдяки спадковості особі передається від її батьків анатомічна та фізіологічна будова, стан обміну речовин, рефлекси та тип вищої нервової роботи. До біологічних факторів належать вроджені атрибути людини. Це саме такі особливості, які дитина здобуває під час процесу внутрішньоутробного розвитку, і які зумовлені зовнішніми та внутрішніми причинами. Після народження дитини процес її розвитку визначають такі три етапи: накопичення інформації, наслідування та особистий досвід. Розвиток суспільства в цілому відбувається під час діяльності людей та вдосконалення їх суспільних відносин. Водночас це є й розвиток творчої індивідуальності майбутніх кваліфікованих робітників, коли хтось із них більшість власних потреб, зокрема й духовних, задовольняє природними засобами. Натуральні відносини з природою були й досі є ґрунтовною основою розвитку суспільства та майбутніх фахівців зокрема. Вони виявляються не лише у сфері задоволення потреб студентів, а, передусім, у діяльності суспільного виробництва і в завершальному етапі – у розвитку всієї матеріальної та духовної культури.

Соціальні фактори розвитку творчої особистості майбутніх кваліфікованих робітників. Соціалізація. На вплив спадковості та природного середовища істотно впливає соціальний фактор виховання. Виховання є головною рушійною силою, яка спроможна “заповнити” прогалини природи й мінімізувати негативний вплив навколишнього середовища. Саме відповідне виховання здатне дати суспільству справжнього творчого кваліфікованого робітника. Ефективність суспільного виховання полягає в спрямованому, послідовному та кваліфікованому керуванні. Слабкість виховання виявляється через те, що воно посиляється саме на свідомість творчої особистості та потребує її повної участі, коли природні фактори – навколишнє середовище та спадковість – впливають несвідомо та мимоволі. Саме цим вирізняються функція, роль, місце, а також можливості виховання. Належним вихованням можна домогтися багато чого, але цілком переробити особистість неможливо. У розвиток творчої особистості майбутнього кваліфікованого робітника виховання робить різноманітні внески – від незначного до максимально впливового. Поняття “розвиток творчої особистості майбутніх кваліфікованих робітників” розкриває систематичність і поступальність змін, які мають місце у свідомості та діяльності особистості майбутніх фахівців. Виховання поєднується із суб’єктивною поведінкою та виробленням у студентів чіткого бачення про навколишній світ. Хоча професійне виховання й зважає на вплив природного середовища, все-таки воно, в основному, втілює зусилля, що докладають освітні заклади. Соціалізація – це певною мірою процес формування особистості загалом та індивідуальності майбутнього фахівця зокрема, а також послідовне засвоєння “законів” суспільства та надбання соціально значущих рис

свідомості та діяльності, що регулюють їх взаємозв'язки із суспільством. Соціалізація особистості в цілому починається вже на початку життя та завершується на стадії суспільної зрілості людини, хоча й зрозуміло, що повноваження, права та обов'язки, набуті нею, не можуть означати, що процес соціалізації цілком завершено: за деякими аспектами він продовжується протягом усього життя. Саме в такому розумінні можна говорити про необхідність покращення педагогічної культури вихованців і батьків та про реалізації особистістю суспільних обов'язків, а також про дотримання законів міжособистісного спілкування. В іншому випадку соціалізація означає процес постійного пізнання, закріплення та засвоєння майбутніми фахівцями правил і норм поведінки, які вимагає від них суспільство. Найперші ж примітивні дані особистості закладають у сім'ї, де започатковуються засади свідомості та поведінки. В соціології також наголошують на тому факті, що значущість сім'ї в якості соціального інституту тривалий час майже не враховували. Навпаки – відповідальність за формування майбутнього громадянина в деякі періоди радянської історії хотіли зняти з родини, поклавши її на школи, трудові колективи чи колективні організації. Зниження значення родини спричинило значні втрати, зокрема духовні, що пізніше призвело до великих втрат у трудовому й суспільно-політичному житті [5]. Естафету соціалізації індивідуальності переймає школа. Так, ще в дитячому віці людина отримує перші уявлення про Батьківщину та в загальних рисах починає створювати своє власне уявлення щодо суспільства, де вона живе, а також про правила життя. Дієвим знаряддям соціалізації особистості постають засоби масової інформації: преса, радіо чи телебачення, що висвітлюють і розглядають суспільні ідеї. Водночас однаково можлива реалізація і творчих, і руйнівних завдань. Загальна соціалізація особистості органічно складається із передачі громадського досвіду людства, через те спадковість, збереження та засвоєння звичаїв невідривні від буденного життя людей. За їх сприянням теперішні покоління також долучаються до вирішення соціальних, економічних, політичних і духовних проблем суспільства [7]. Отже, соціалізація особистості є, по суті, особливою формою набуття людиною таких громадянських відносин, що є в усіх галузях суспільного життя.

Отже, можна зробити висновок про те, що у формуванні творчої індивідуальності майбутнього кваліфікованого робітника значну роль відіграють два фактори: природний та соціальний.

Висновки. Таким чином, можна вважати, що становлення творчої індивідуальності майбутнього кваліфікованого робітника – це важкий та довготривалий, зумовлений соціалізацією процес, під час якого зовнішні впливи та внутрішні сили, безперервно взаємодіючи, перетворюють власне призначення залежно від стадії його розвитку. Основою творчої індивідуальності є сукупність її соціальних за природою відношень до Всесвіту та відношень, що реалізуються саме через її дії, точніше – через різноманітну діяльність.

Процес соціалізації творчої індивідуальності майбутнього кваліфікованого робітника – це процес перетворення індивіда з його природними задатками та прихованими резервами соціального розвитку на повноправного члена громади, а також пристосованого кваліфікованого робітника.

Під час процесу соціалізації фахівець формується саме як творець матеріальних благ і завзятий суб'єкт суспільного взаємозв'язку. Сенс соціалізації можливо збагнути лише в тому разі, якщо аналізувати особистість і як об'єкт, і як суб'єкт соціального впливу.

Список використаної літератури

1. Волков Ю. Г. Особистість і гуманізм / Волков Ю. Г. – Москва : 1995. – 89 с.
2. Дилигенский Г. Г. На захист людської індивідуальності / Г. Г. Дилигенский // Питання філософії. – 1990. – № 3. – С. 36.
3. Ковальов А. Г. Психологія особистості / А. Г. Ковальов. – Москва : 1965. – С. 15.
4. Ніколов Л. Структури людської діяльності / Л. Ніколов. – Москва : 1984. – С. 14.
5. Плеханов Г. В. Вибрані філософські твори / Г. В. Плеханов. – Москва : 1956. – Т. 1. – 665 с.
6. Рейковський Я. Рух від колективізму : психологічний журнал / Я. Рейковський. – Москва, 1993. – Т. 14. – С. 28.
7. Рухманов А. А. Пізнай себе / А. А. Рухманов. – Москва, 1981. – С. 35.
8. Смирнов Г. Л. За поворот філософських досліджень до соціальної практики. Питання філософії / Г. Л. Смирнов. – Москва, 1983. – № 9. – С. 14.
9. Соціологія : підручник / Ю. Г. Волков, В. І. Добреньков, В. М. Нечипуренко, О. В. Попов. – Москва : Гардаріки, 2005. – 512 с.
10. Сичов Ю. В. Мікросередовище і особистість / Ю. В. Сичов. – Москва, 1974. – 192 с.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2016.

Росквас И. А. Социальные и природные факторы развития творческой индивидуальности будущих квалифицированных рабочих

В статье исследованы и обоснованы социальные и природные факторы развития творческой индивидуальности будущих квалифицированных рабочих, определена роль существующих факторов формирования личности и значение развития у будущих специалистов творчества в процессе социального воспитания; предложены новые задачи педагогического образования, учитывая развитие творческого потенциала. Проанализированы недавние исследования и публикации по данной теме. Исследована взаимозависимость и взаимообусловленность совокупности связей общества с личностью будущего специалиста.

Ключевые слова: *творческая индивидуальность будущих квалифицированных рабочих, квалифицированные специалисты, будущие рабочие, социальные факторы развития, природные факторы развития.*

Roskvas I. Social and Natural Factors of Development of Creative Individuality of the Future Skilled Workers

This paper investigates and grounds social and natural factors of development of creative individuality of the future skilled workers. We examined the growing demand of the society in the formation of a creative personality with high level of intellectual development and creative perspectives, who is able to form and absorb innovations in different spheres, taking into consideration the current state of social development and dynamic changes in all fields of human practices. The question of development of creative abilities, intensification of creative activity of the future specialists, which become vitally important for the independent

Ukraine that confidently walks towards the development of highly developed legal and democratic state, has been studied. The influence of education on the development of creative personality of the future specialists, the role of existing factors of personality formation and the meaning of development of the future specialists of creativity in the process of social education has been determined. The genetic factors in the formation of a creative personality have been examined. It is accentuated that the natural factors of forming personality significantly influence on the development of creative individuality of the future skilled workers, that climatic conditions are constantly affecting the behavior of a personality, taking part in his or her formation. Social rules, norms and values of a personality development have been studied. The rise of the model personality, who possesses these exceptional principles and values that the society must instill in all its members, has been considered. The influence of the social environment on the course of socialization, by means of which the individual learns the norms of the group and the formation of his or her own "I", and, as a consequence of this, the formation of uniqueness of any human being, and therefore worker in the future, has been analyzed. The meaning of the influence of subjective factors of forming creative individuality of the future skilled workers, which mean the presence of a professional's experience, has been determined. The new tasks of pedagogical education taking into account the development of creative potential have been offered. The recent studies and publications on the topic have been analyzed. It is concluded that the Process of socialization of the creative personality of the future skilled worker – is a process of adjustment of the individual with his or her natural abilities and hidden reserves of social development into a full-fledged member of the community, and also adapted skilled worker.

Key words: *creative personality of future skilled workers, qualified, future workers of social factors, natural factors of development.*